

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO MINISTERIJOS
TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2015 m. gruodžio 28 d. Nr. 1

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis (visuomeniniai santykiai, kuriems skirtas teisinis reguliavimas, kurio stebėseną atlikta):

Fizinių asmenų bankroto teisinis reguliavimas.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas (toliau – FABĮ).

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai ir padariniai:

Iki FABĮ priėmimo (2012 m. gegužės 10 d.), galiojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai nenumatė nemokaus fizinio asmens bankroto galimybes. Išieškojimas iš skolininko – fizinio asmens turto galėjo būti vykdomas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) nustatyta tvarka neribotą laikotarpį.

FABĮ projektu buvo siūloma įtvirtinti fizinio asmens bankrotą reguliuojančias teisės normas. FABĮ projekto siekis – nustatyti fizinių asmenų mokumo atkūrimo principus, kurie sudarytų sąlygas fiziniams asmenims (tarp jų ūkininkams ir kitiems fiziniams asmenims, kurie įstatymų nustatyta tvarka verčiasi ūkine komercine veikla) (toliau – fizinis asmuo), iš esmės pablogėjus jų finansinei būklei, per protingą terminą pagal išgales tenkinti kreditorių reikalavimus ir, pasibaigus šiam terminui, pagal įstatyme nustatytas sąlygas būti atleistiems nuo tolimesnio skolų mokėjimo, t. y. sudaryti sąlygas jiems išvengti skurdo ir atkurti jų mokumą bei užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą įstatymo nustatyta tvarka.

Rengiant FABĮ projektą, buvo manoma, kad numatomas teisinis reguliavimas turės teigiamos įtakos:

1) bankrutuojančių fizinių asmenų kreditoriams, nes bus sudaryta galimybė subalansuotai tenkinti visų kreditorių reikalavimus;

2) verslo sąlygoms ir verslo plėtrai: galės būti sudarytos sąlygos tęsti ar pradėti ūkinę komercinę ir (ar) ūkininko veiklą;

3) šalies socialinei ir ekonominei aplinkai, nes baigus fizinio asmens bankroto procesą, bus sudaryta galimybė fiziniams asmenims atkurti mokumą ir aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

FABĮ projekto rengimo metu buvo išskirtos šios galimos neigiamos pasekmės:

1) neigiama įtaka kredito įstaigų teikiamų kreditų palūkanų normoms;

- 2) sumažėjęs asmenų, kurie gali gauti finansavimą iš finansų įstaigų, skaičius;
- 3) papildomos valstybės išlaidos teismams, organizuojant fizinių asmenų bankroto bylų nagrinėjimą, buvo manoma, kad per metus galėtų būti iškeliamą iki vieno tūkstančio fizinių asmenų bankroto bylų;
- 4) Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos išaugusios papildomos išlaidos, valdant fizinių asmenų bankroto informacinę sistemą;
- 5) galimas neigiamas poveikis kai kurių kreditorių interesams;
- 6) galimas fizinių asmenų atsakomybės už prisiimtas prievoles vengimas.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas:

Priėmus FABĮ, iš esmės buvo sudarytos sąlygos fiziniams asmenims, kurių finansinė būklė labai bloga (kai jis negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję ir kurių suma viršija 8125 eurus), per protingą terminą pagal galimybes tenkinti kreditorių reikalavimus ir, pasibaigus šiam terminui, įstatyme nustatytais sąlygomis būti atleistiems nuo tolesnio skolų mokėjimo, t. y. atkurti jų mokumą ir užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą nustatyta tvarka. Neigiamų pasekmių kredito įstaigų teikiamų kreditų palūkanų normoms, taip pat FABĮ tiesioginės įtakos dėl asmenų, kurie galėtų gauti finansavimą iš kredito įstaigų, skaičiaus sumažėjimo nepastebėta.

Nuo fizinių asmenų bankroto teisinio reguliavimo įsigaliojimo taikant FABĮ tiek teismų, tiek kitų institucijų (ar subjektų), dalyvaujančių fizinių asmenų bankroto procesuose kreditorių teisėmis ar prižiūrint bankroto administratorių veiklą, praktikoje išryškėjo kai kurie nustatyto teisinio reguliavimo trūkumai, taip pat iškilo įvairūs klausimai dėl FABĮ taikymo, kurie kartu su siūlymais dėl teisinio reguliavimo tobulinimo buvo pateikti fizinių asmenų bankroto teisinio reguliavimo stebėsenos metu.

Apibendrinus stebėsenos rezultatus, galima teigti, kad daugiausia FABĮ taikymo neaiškumų iškilo ir pateikta pasiūlymų dėl nuostatų, susijusių su:

- fizinio asmens bankroto proceso pradžia;
- fizinio asmens veiksmais, kurie laikomi nesąžiningais;
- fizinio asmens bankroto procesiniais terminais;
- fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir jo mokumo atkūrimo plano (toliau – planas) rengimu, tvirtinimu ir tikslinimu;
- kreditorių teisėmis (įstojant į fizinio asmens bankroto bylą, nemokant mokesčių ir kitų einamųjų mokėjimų, vykdant ar nutraukiant individualią veiklą, kreditorių reikalavimų tenkinimu, teisėmis pareikšti reikalavimus po bankroto bylos pabaigos);
- turto pardavimu;

- administravimo išlaidų nustatymu;
- fizinio asmens bankroto proceso viešiniu.

Rengiant FABĮ projektą, buvo manoma, kad fizinis asmuo, ketindamas pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, ne mažiau kaip prieš mėnesį iki šio pareiškimo pateikimo dienos privalėtų apie tai pranešti raštu visiems kreditoriams ir tik tuomet galėtų pateikti pareiškimą teismui. Šiuo buvo siekiama suteikti galimybę fiziniam asmeniui ir jo kreditoriams susitarti dėl skolų grąžinimo iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo. Taigi, FABĮ 4 straipsnio 2 dalis nustato, kad, ketindamas pateikti pareiškimą iškelti bankroto bylą, fizinis asmuo, kurio būklė atitinka šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytąją (fizinio asmens būklė, kai jis negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję ir kurių suma viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliąsias mėnesines algas), *ne vėliau kaip prieš mėnesį iki pareiškimo iškelti bankroto bylą pateikimo dienos apie tai raštu praneša visiems kreditoriams*. Siekiant mažinti fizinio asmens administracinę naštą, kurio būklė atitinka šio FABĮ 2 straipsnio 2 dalyje nurodytą būklę ir kuris ketina pateikti pareiškimą iškelti bankroto bylą, siūloma svarstyti FABĮ įtvirtinti fiziniam asmeniui teisę pranešti visiems kreditoriams, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 4 straipsnio 4 punkte – viešai paskelbti, kitaip pranešti kreditoriumi (kreditoriams), viešu paskelbimu taip pat laikant informacijos paskelbimą Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos (toliau – Departamento) interneto svetainėje.

Siekiant užtikrinti fizinių asmenų bankroto pradžios sklandžias procedūras, FABĮ reglamentuoja privalomus prie pareiškimo iškelti bankroto bylą pridėti dokumentus ir kitą informaciją. FABĮ 4 straipsnio 4 dalies 3 punktas nustato, kad prie pareiškimo iškelti bankroto bylą pridedama ir pateikiamas fizinio asmens turimo viso turto sąrašas (nekilnojamasis turtas; sąskaitose esančios lėšos, nurodant sąskaitas kredito įstaigose; gryniesi pinigai, jeigu jų suma viršija 1 MMA; akcijos, kiti vertybiniai popieriai ir kitas turtas) ir fizinio asmens nurodoma jo vertė. UAB „Būsto paskolų draudimas“, dalyvaujančios fizinių asmenų bankroto procesuose kreditorių teisėmis, nuomone, tikslinga FABĮ įtvirtinti imperatyvią nuostatą, kad *pareiškėjas privalo pateikti teismui pažymą apie visose Lietuvoje veikiančiose kredito įstaigose esančias pareiškėjo sąskaitas* ir jų detalius išrašus už 3 metų laikotarpį, nes gaunamas realias pajamas geriausiai atspindi fizinio asmens išlaidos. UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, tokiu būdu būtų patikrinamas ir patvirtintas arba paneigtas ir pareiškėjo sąžiningumo faktorius, tai taip pat svarbu nustatant pareiškėjo nemokumą, įsipareigojimų kreditoriams ir turimo turto santykį, nes pastebėta, kad šiuo metu fizinių asmenų bankroto bylose teismams dažniausiai pateikiamas vienos pareiškėjo banko sąskaitos išrašas, visos įrodinėjimo pareigos perkeliamos kreditoriams, kurie galimybių

pateikti teismams įrodymų apie banko sąskaitose pareiškėjų laikomas lėšas, kurios yra finansinis turtas, neturi.

Kitas klausimas, susijęs su fizinio asmens bankroto proceso pradžia – *žyminio mokesčio nustatymas už pareiškimą dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo*. FABĮ reglamentuoja fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo metu turto valdymo klausimus, kurie svarbūs fizinio asmens turtui apsaugoti, siekiant didesne apimtimi ir proporcingai atsiskaityti su kreditoriais. Nuo pareiškimo iškelti bankroto bylą pateikimo teismui iki bankroto bylos iškėlimo, teismas gali CPK nustatyta tvarka taikyti laikinąsias apsaugos priemones, galiosiančias iki nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą arba atsisakyti ją kelti įsiteisėjimo dienos (FABĮ 5 straipsnio 3 dalies 2 punktas). Tuo tarpu FABĮ 5 straipsnio 6 dalis nustato, kad teismas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nutarties dėl pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą priėmimo dienos šios nutarties nuorašą išsiunčia antstoliams, kuriems yra pateikti vykdomieji dokumentai dėl išieškojimo iš šio fizinio asmens ar dėl jo turto arešto, taip pat kredito įstaigoms, kuriose yra fizinio asmens sąskaitos; nuo nurodyto pranešimo gavimo dienos sustabdomas fizinio asmens turto realizavimas ir (ar) išieškojimas, įskaitant išieškojimą ne ginčo tvarka. Šiomis nuostatomis siekiama užtikrinti fizinio asmens turto išsaugojimą bankroto proceso metu ir stabdyti turto realizavimą ar išieškojimą pagal atskirus ieškinius tam, kad fizinio asmens turtu būtų disponuojama FABĮ nustatyta tvarka, t. y. turtas būtų naudojamas fizinio asmens ar jo išlaikomų asmenų poreikiams tenkinti arba parduodamas, siekiant atsiskaityti su kreditoriais. Tačiau teismai pastebi, kad kreipimasis į teismą dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo ir bankroto bylos nagrinėjimas teisme sudaro galimybę nesąžiningam pareiškėjui pakankamai ilgam laikui sustabdyti procesinius veiksmus kitose civilinėse ar vykdomosiose bylose, kuriose jis yra atsakovas ar skolininkas, todėl siūlo nustatyti žyminį mokestį už pareiškimą dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo. Manoma, kad žyminis mokestis būtų tam tikra priemonė apriboti piktnaudžiavimus procesine teise.

FABĮ 6 straipsnio 4 dalis įpareigoja teismą, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti fizinio asmens bankroto bylą, raštu pranešti apie bankroto bylos iškėlimą kitiems teismams, ikiteisminio tyrimo institucijoms, prokuratūrai, antstoliams, kredito įstaigoms, turto duomenis tvarkantiems valstybės registrams. FABĮ 12 straipsnyje reglamentuotos bankroto administratoriaus teisės ir pareigos, t. y. disponuoti turtu, tvarkyti lėšų apskaitą, šaukti kreditorių susirinkimus, atlikti kitas įstatymo nustatytas funkcijas. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VSDFV), dalyvaudama fizinio asmens bankroto procesuose kreditoriaus teisėmis, atkreipia dėmesį į tai, kad FABĮ nėra reglamentuota nei teismo, nei bankroto administratoriaus pareiga apie iškeltą fizinio asmens bankroto bylą raštu pranešti Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigoms, jeigu asmuo skolingas valstybinio socialinio

draudimo, privalomojo sveikatos draudimo įmokų, delspinigių, palūkanų arba turi socialinio draudimo išmokų permokų. Todėl pateiktas siūlymas nustatyti FABĮ, kad *apie iškeltą bankroto bylą teismas praneštų arba pavestų pranešti bankroto administratoriui mokesčių, valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų administratoriams* (analogiškai, kaip nustatyta ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 3 punkte).

Kaip nurodoma Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT), nuo FABĮ įsigaliojimo (nuo 2013 m. kovo 1 d. iki 2015 m. rugsėjo 1 d.) kasacinis teismas yra išnagrinėjęs 15 ginčų, susijusių su fizinių asmenų bankroto teisiniais santykiais. Siekiant užtikrinti teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą, FABĮ projektu buvo siūloma nustatyti, kad galimybė bankrutuoti turėtų būti suteikiama tik sąžiningiems fiziniams asmenims. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte nustatyta, kad teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu, be kita ko, paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo tapo nemokus dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų sandorių, pažeidžiančių kreditorių teises, neprivalėdamas sudaryti šių sandorių, ar kitokių veiksmų, kurie *Civilinio kodekso nustatyta tvarka laikomi nesąžiningais*. Be to, šios nuostatos yra reikšmingos tiek iškeltiant fizinio asmens bankroto bylą, tiek ją nutraukiant. Kaip teigia LAT, kasacinis teismas išnagrinėjo daugiausia civilinių bylų dėl FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto nuostatų. Aiškindamas šias nuostatas, kasacinis teismas fizinio asmens nesąžiningumo sąvoką šiek tiek susiaurino. Pavyzdžiui, LAT civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014 yra pažymėjęs, kad FABĮ detalčiau nenurodoma, kokie kiti veiksmai (be Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų sandorių) gali būti pripažinti nesąžiningais, todėl jie nustatytini remiantis CK ir kasacinio teismo suformuota įstatymo nuostatų taikymo praktika, atsižvelgiant į FABĮ tikslus ir jame nustatytą specialųjį teisinį reguliavimą. Sąžiningumas yra vienas iš bendrųjų teisės principų (CK 1.5 straipsnio 4 dalis), kiekviena sutarties šalis, turėdama sutartinių santykių, privalo elgtis sąžiningai (CK 6.158 straipsnio 1 dalis); sąžiningas elgesys yra privalomas tiek esant ikisutartiniams santykiams (CK 6.163 straipsnis), tiek sudarant sutartį (CK 6.162 straipsnis), tiek aiškinant jos turinį (CK 6.193 straipsnis), tiek ją vykdant (CK 6.200 straipsnis), tiek taikant restituciją (CK 6.222 straipsnis). Civilinėje teisėje galioja sąžiningumo prezumpcija, kuri taikytina ir vertinant nemokumo priežastis sprendžiant dėl bankroto bylos iškėlimo fiziniam asmeniui. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad sąžiningumas – tai vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Objektyviuoju požiūriu sąžiningumas suprantamas kaip žmogaus elgesys, atitinkantis protingumo ir teisingumo principų reikalavimus, t. y. rūpestingas ir atidus elgesys. Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, atsižvelgiant į asmens amžių, išsimokslinimą, patirtį, faktines bylos

aplinkybes. Siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, būtina taikyti abu šiuos kriterijus (žr., *mutatis mutandis* Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 19 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje D. J. v. J. B., bylos Nr. 3K-3-336/2013; kt.). Be to, teismui sprendžiant dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, pareiškėjo sąžiningumas vertintinas dviem aspektais: pirma, ar skolininkas, kreipdamasis dėl bankroto bylos iškėlimo, sąžiningai pateikė visą informaciją, antra, ar jis tapo nemokus elgdamasis sąžiningai. LAT pažymėjo, kad neatidus fizinis asmuo, netinkamai įvertinęs savo vartojimo galimybes, taip pat gali būti laikomas sąžiningu ir jam gali būti keliami bankroto byla, jei nekonstatuojama jo nesąžiningų veiksmų. Fizinį asmenų, o ypač vartotojų, išsilavinimas, gyvenimo patirtis yra skirtingi, todėl, sprendžiant dėl jų sąžiningumo, būtina atsižvelgti ne tik į objektyvųjį, bet ir subjektyvųjį sąžiningumo kriterijų. Nesąžiningu pareiškėjas pripažintinas tuomet, jeigu duomenys apie skolų atsiradimo pagrindą, skolininko elgesį su savo finansais teikia pagrindo išvadai, kad jis sąmoningai (kryptingai) leido susidaryti skoloms, tikėdamasis, jog nepatenkinti kreditorių reikalavimai bus nurašyti, ar kitais būdais elgėsi itin nerūpestingai, konkrečiomis aplinkybėmis jo elgesį vertinant pagal protingumo ir teisingumo principus. Taigi, nesąžiningumas gali būti konstatuotas tiek dėl konkrečių asmens veiksmų (prievolių prisiėmimo neketinant jų vykdyti, kreditorių klaidinimo apie savo finansinę padėtį, kredito tikslą ir pan. aplinkybes), tiek dėl jo neveikimo, kai nededama pakankamai pastangų atsiskaityti su kreditoriais ir dėl to asmuo tampa nemokus. Asmens, kuris buvo pernelyg pasyvus ir nesiėmė priemonių savo mokumui pagerinti, neveikimas, sistemiškai aiškinant įstatymą, pripažintinas nesąžiningu tais atvejais, kai nustatomas asmens suvokimas ir siekis savo padėtį bloginti (jos negerinti). Vertinant asmens galimybę bankrutuoti, taip pat aktualus ir jo nesąžiningas elgesys, kai asmuo, jau būdamas nemokus, reikšmingai padidina savo nemokumą. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte reikalaujama, jog egzistuočių asmens nesąžiningo elgesio ir jo nemokumo priežastinis ryšys – nesąžiningumas turi daryti reikšmingą įtaką nemokumui. Tai reiškia, kad menkaverčiai ir reikšmingos įtakos mokumui neturėję sandoriai arba kitoks pareiškėjo elgesys neturi užkirsti kelio jam bankrutuoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014). Toliau plėtodamas kasacinę jurisprudenciją dėl fizinio asmens nesąžiningumo nustatymo, LAT taip pat yra pažymėjęs, kad fiziniam asmeniui prisiimant įsipareigojimus kreditoriaus suklaidinimas dėl asmens turtinės padėties gali rodyti tokio asmens nesąžiningumą. Tačiau tokie asmens veiksmai (neveikimas) turi būti vertinami ir nustatomi kiekvienu konkrečiu atveju (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014). LAT taip pat pažymi, kad papildomi finansiniai įsipareigojimai po nemokumo atsiradimo vertinami kaip turintys fizinio asmens nesąžiningumo požymių, nes blogina jo turtinę padėtį (Lietuvos Aukščiausiojo

Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-219/2015). Dar vienoje kasacinėje byloje buvo konstatuota, kad vien tik didelis vartojimo kreditų sutarčių skaičius nesudaro pagrindo pripažinti pareiškėjų elgesio nesąžiningu, būtina nustatyti kitas aplinkybes, kurių pagrindu galima konstatuoti, ar pareiškėjai elgėsi nesąžiningai. Teismai pareiškėjus laikė nesąžiningais, nenustatę priežasčių, dėl kurių jie tapo nemokūs: netinkamai, neatidžiai įvertino savo vartojimo galimybes ar sąmoningai (kryptingai) leido susidaryti skoloms, nesant svarbių priežasčių, galinčių pagrįsti būtinybę skolintis. Teismai taip pat nenustatė subjektyvių aplinkybių, reikšmingų vertinant pareiškėjų sąžiningumą – kaip jie suvokė būtinybę ir galimybes skolintis, kaip suprato prisiimtų įsipareigojimo įvykdymo galimybes. Teismai nevertino, ar pareiškėjai grąžino nors dalį paskolų, ir kokią dalį. Vertindami pareiškėjų elgesį imant vartojimo kreditus, teismai taip pat turėtų vertinti, ar kredito institucijos tinkamai vykdė savo pareigas, suteikdamos pareiškėjams vartojimo kreditus pagal Vartojimo kredito įstatymo reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015). Apibendrintai galima teigti, kad FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto nuostatos dėl fizinio asmens nesąžiningumo teismuose interpretuojamos skirtingai, traktuojamos per plačiai, todėl gali būti neįgyvendinamas teisinio aiškumo principas, o dėl besitęsiančių teisminių ginčų fizinių asmenų bankroto bylų nagrinėjimas gali užtrukti. Teismų atstovų nuomone, siekiant ateityje išvengti skirtingo fizinio asmens sąžiningumo vertinimo ir užtikrinti bankroto bylos iškelimo operatyvumą, siūlytina siaurinti FABĮ nustatytą fizinio asmens nesąžiningumo sąvoką, nustatyti baigtinį sąrašą atvejų, kada bankroto byla fiziniam asmeniui negalėtų būti keliama.

Praktikoje taip pat pastebėta, jog dėl bankroto bylos iškelimo kreipiamasi kelis kartus. Atsisakymo pagrindai teisme iškelti bankroto byla yra nustatyti FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje. Viena iš sąlygų, kada teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto byla, yra kai nuo fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo ar pabaigos nepraėję 10 metų, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 7 punktuose nurodytus atvejus (nustatytais terminais planas nepateikiamas teismui tvirtinti, teismas nepatvirtina plano arba iškeliama neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, kurio dalyvis yra fizinis asmuo, bankroto byla). UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, FABĮ turėtų reglamentuoti ir tyčinio bankroto atvejus (šis saugiklis yra įtvirtintas ĮBĮ), o taip pat užkirsti kelią norą bankrotuoti išreiškusių fizinių asmenų piktnaudžiavimui savo procesinėmis teisėmis, kai dėl bankroto bylos iškelimo kreipiamasi kelis kartus: t. y. jei fiziniam asmeniui teismo nutartimi dėl teismo nustatytų svarbių aplinkybių nebuvo iškelta fizinio asmens bankroto byla ar fiziniai asmenys, kurių atžvilgiu po bankroto bylos iškelimo teisme planas, kuris neatitiko FABĮ nustatytų reikalavimų, nebuvo patvirtintas. Teigiama, kad praktikoje dažnai

pasitaiko atvejų, kai fiziniai asmenys tuo naudojasi, t. y. kreipiasi dėl bankroto bylos iškelimo antrą, trečią kartą, taip piktnaudžiaudami savo procesinėmis teisėmis, o kreditorių interesai šiuo atveju nėra ginami, priešingai, stabdomas bet koks išieškojimas. UAB „Būsto paskolų draudimas“ mano, kad, siekiant išvengti fizinių asmenų bankroto procedūros kaip skolų nurašymo mechanizmo, FABĮ tikslinga įtvirtinti imperatyvią nuostatą, kad fizinis asmuo, pasinaudojęs savo teise kreiptis į teismą su pareiškimu dėl fizinio asmens bankroto bylos iškelimo, būtų dirbantis ir gaunantis realias pajamas (išskyrus tuos atvejus, kai jis dėl objektyvių priežasčių negali dirbti, pvz., neįgalumo), nes praktikoje neretai sutinkami atvejai, kai fiziniai asmenys tikslingai nedirba ir negauna legalių pajamų arba neparodo tikslingai visų gaunamų pajamų (gaunamos pajamos dažnai sudaro ne daugiau kaip pusę MMA ar dar mažiau). UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, tokiu būdu būtų dalinai užtikrintas kreditorių reikalavimų tenkinimas, fizinio asmens siekis įsidarbinti oficialiai. UAB „Būsto paskolų draudimas“ siūlo, kad, jei FABĮ nebūtų įtvirtintos nuostatos dėl fizinio asmens piktnaudžiavimo savo procesinėmis teisėmis, ribojančios galimybę fiziniam asmeniui kreiptis į teismą dėl fizinių asmenų bankroto bylos iškelimo pakartotinai ar kelis kartus, FABĮ būtų tikslinga papildyti nuostatomis apie tai, kad fizinio asmens bankroto byla negali būti keliami asmeniui, jei paaiškėja, kad fiziniam asmeniui per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą priėmimo teisme dienos buvo atsisakyta iškelti bankroto bylą dėl nesąžiningumo. Be to, UAB „Būsto paskolų draudimas“ siūlo apskritai neriboti įstatymu atsisakymo iškelti fizinio asmens bankroto bylą bei fizinių asmenų bankroto bylos nutraukimo pagrindų 3 metų terminu arba nustatyti ilgesnį, pvz. 10 metų, terminą, nes šiuo metu pareiškimuose dėl fizinio asmens bankroto bylos iškelimo pagrindine fizinio asmens nemokumą sukėlusia priežastimi įvardijama ekonominė krizė, nuo kurios šiuo metu praėjęs 7 metų laikotarpis, todėl įstatyme nustatytas ribojimas 3 metų terminu yra visiškai neveikiantis ir sudarantis galimybę bankrutuoti visiems to siekiantiems, net ir nesąžiningiems, asmenims. UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, šiuo metu FABĮ nustatytas 3 metų terminas nelaikytinas pakankamu, vengiant priežasčių, dėl kurių šiuo metu fizinio asmens bankroto byla negali būti iškelta, tuo pačiu, nustačius 10 m. priežastį atsisakymui iškelti fizinio asmens bankroto bylą, būtų apsunkinta galimybė bankrutuoti nesąžiningiems asmenims.

Fizinio asmens bankroto proceso veiksmingumui užtikrinti FABĮ nustatyti atitinkami procesiniai terminai, įskaitant terminus dėl bankroto bylos iškelimo ir plano projekto pateikimo teismui. FABĮ 5 straipsnio 7 dalis nustato, kad teismas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo nutarties dėl pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą priėmimo dienos priima nutartį iškelti fizinio asmens bankroto bylą ar atsisakyti ją iškelti; teismas turi teisę dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti fizinio asmens bankroto bylą teisme terminą, bet ne ilgiau kaip 15 dienų.

Teismų atstovai teigia, kad FABĮ teismams nustatyti ir taikytini procesiniai terminai kartais gali nepagrįstai riboti teismo galimybes realizuoti civilinį procesą taip, kad būtų atskleistos esminės faktinės aplinkybės, kurios yra reikšmingos procesinių klausimų sprendimui. Ši aplinkybė sukelia teismui riziką pažeisti įstatymus dėl priežasčių, nepriklausančių nuo teisėjo (teismo) valios, todėl, teismų atstovų nuomone, tikslinga peržiūrėti atitinkamus fizinių asmenų bankroto teisiniu reguliavimu nustatytus *procesinius terminus*. Teisėjų taryba siūlo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris neribotų teismo dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti fizinio asmens bankroto bylą teisme terminą.

Vadovaujantis FABĮ 8 straipsnio 4 dalimi, kreditorių susirinkimo pirmininkas kreditorių susirinkimo protokolą per 5 darbo dienas po susirinkimo pateikia bankroto administratoriui; bankroto administratorius, gavęs kreditorių susirinkimo protokolą, per 3 darbo dienas šį protokolą ir plano projektą su išvada pateikia teismui. Teisėjų taryba atkreipė dėmesį, kad šie imperatyvūs terminai planui patvirtinti ne visada įgyvendinami praktiškai dėl objektyvių priežasčių (pvz., ginčų dėl kreditorių sąrašo tvirtinimo, plano tikslinimų ir pan.). Tai lemia dažniausiai nepagrįstus kreditorių prašymus nutraukti bankroto bylą FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu. Todėl svarstyтина papildoma šio termino pratęsimo galimybė.

FABĮ 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad plano projektas turi būti pateiktas tvirtinti teismui ne vėliau kaip per 4 mėnesius nuo nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Kai teisme ginčijami kreditorių reikalavimai arba tikslinamas plano projektas, teismas bankroto administratoriaus arba fizinio asmens prašymu turi teisę pratęsti šioje dalyje nurodytą terminą, bet ne ilgiau kaip vienam mėnesiui. Pagal FABĮ 8 straipsnio 6 dalį teismas, gavęs šio straipsnio 4 dalyje nurodytus dokumentus, per 15 dienų rašytinio proceso tvarka priima nutartį dėl plano; šio straipsnio 3 dalyje nurodytu atveju teismas priima nutartį dėl plano žodinio proceso tvarka. Teismas gali nepatvirtinti plano, jeigu nustato, kad buvo pažeistos šio straipsnio 1–4 dalių nuostatos ir per nustatytą terminą nepašalinti trūkumai (FABĮ 8 straipsnio 7 dalis). Pažymėtina, kad, nepatvirtinus plano nustatytais terminais, teismas turi priimti nutartį nutraukti fizinio asmens bankroto bylą (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Teismų atstovų teigimu, praktikoje pakankamai dažni atvejai, kai plano trūkumai būna techninio pobūdžio, todėl teismas, pagal įstatyminių reglamentavimą pats negalėdamas plano tikslinti, bankrutuojančiam asmeniui turėtų sudaryti galimybę planą patikslinti, tačiau *tokios patikslinimo galimybės nėra tiesiogiai numatytos įstatyme* ir galimai nesuderinamos su FABĮ 8 straipsnio 4 dalyje įtvirtintais terminais. Atsižvelgiant į tai, kad plano trūkumai dažnai būna techninio pobūdžio, Teisėjų taryba siūlo tobulinti teisinį reglamentavimą, *sudarant galimybę bankrutuojančiam asmeniui patikslinti planą pačiam arba leisti atidaryti teismui savo iniciatyva, kai nekeičiama plano esmė*. Be to, Departamento siūlymu,

svarstyti ir kita galimybė – pakeisti FABĮ 8 straipsnio 1 dalį, t. y. numatyti, kad fizinis asmuo turi pateikti bankroto administratoriui plano projektą ne vėliau kaip per 15 dienų nuo teismo nutarties, kuriai įsiteisėjus patvirtinta reikalavimų suma sudaro daugiau kaip pusę pateiktų kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos arba teismo nutarties, kuria nustatoma, kad patvirtinta reikalavimų suma tapo didesnė negu pusė pateiktų kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos, o FABĮ 7 straipsnyje numatyti reikalavimą plane pateikti informaciją apie ginčijamus kreditorių reikalavimus ir įtvirtinti reikalavimą, kad pirmasis kreditorių susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 40 dienų nuo teismo nutarties, kuriai įsiteisėjus patvirtinta reikalavimų suma sudaro daugiau kaip pusę pateiktų kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos arba teismo nutarties, kuria nustatoma, kad patvirtinta reikalavimų suma tapo didesnė negu pusė pateiktų kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos. Teismas nutartimi, kuria patvirtinami neginčijami kreditorių reikalavimai, galėtų priimti sprendimą, kad pirmasis kreditorių susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 40 dienų nuo teismo nutarties, kuriai įsiteisėjus patvirtinta reikalavimų suma sudaro mažiau kaip pusę pateiktų kreditorių reikalavimų sumos, nustatęs, kad ginčijami kreditorių reikalavimai nebegalės turėti lemiamos įtakos pirmojo kreditorių susirinkimo sprendimams, nes patvirtinta reikalavimų dalis, nepriklausomai nuo likusios pareikštų reikalavimų dalies patvirtinimo (nepatvirtinimo), užtikrina vienam ar keliems kreditoriams balsų daugumą, reikalingą kreditorių susirinkimo sprendimams priimti.

FABĮ 7 straipsnio 3 dalis numato, kad fiziniam asmeniui ir (ar) teisės aktų nustatyta tvarka jo *išlaikomų asmenų būtiniesiems poreikiams tenkinti* nustatoma lėšų suma negali būti mažesnė už lėšų sumą, kuri būtų paliekama fiziniam asmeniui, atliekant išskaitas CPK nustatyta tvarka. UAB „Būsto paskolų draudimas“, dalyvaudama fizinių asmenų bankroto bylose, pažymi, kad praktikoje labai dažni atvejai, kada fiziniam asmeniui ir (ar) teisės aktų nustatyta tvarka jo išlaikomų asmenų būtiniesiems poreikiams tenkinti nustatoma lėšų suma viršija fizinio asmens gaunamų pajamų sumą. Todėl, darytina išvada, kad tokiu būdu akivaizdžiai pažeidžiami teisėti kreditorių turtiniai interesai, nes dažnai plane nėra numatomi mokėjimai kreditoriams, ir, nors plano tvirtinimo teisme stadijoje teismai kartais atsisako jį patvirtinti dėl mokėjimų kreditoriams nebuvimo, skolos išieškojimo procesai sustoja nuo fizinio asmens pareiškimo dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme iki nutarties patvirtinti/ netvirtinti planą įsiteisėjimo dienos, kas sudaro 12-24 mėn. laikotarpį ir akivaizdžiai pažeidžia kreditorių turtinius interesus. Be to, UAB „Būsto paskolų draudimas“ siūlo papildyti FABĮ 7 straipsnio 3 dalį nuostatomis, kad fiziniam asmeniui ir (ar) teisės aktų nustatyta tvarka jo išlaikomų asmenų būtiniesiems poreikiams tenkinti nustatoma lėšų suma negalėtų viršyti fizinio asmens gaunamų pajamų sumos.

Pažymėtina, kad plano tvirtinimo procedūrai FABĮ nustato reikalavimą bankroto administratoriui parengti išvadą dėl plano projekto įgyvendinimo galimybių (toliau – išvada). Vadovaujantis FABĮ 8 straipsnio 2 dalies 1 punktu, bankroto administratorius, gavęs plano projektą, ne vėliau kaip per 5 dienas nuo plano projekto gavimo dienos parengia rašytinę išvadą ir ją pateikia fiziniam asmeniui, o likus ne mažiau kaip 20 dienų iki numatomo kreditorių susirinkimo pateikia išvadą ir plano projektą kiekvienam fizinio asmens kreditoriui (FABĮ 8 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Pagal FABĮ 8 straipsnio 4 dalį bankroto administratorius, gavęs kreditorių susirinkimo protokolą, per 3 darbo dienas šį protokolą ir plano projektą su išvada pateikia teismui, o pagal šio straipsnio 8 dalį šio straipsnio 3 dalyje nurodytu atveju (t. y. kai kreditorių susirinkimas nepritaria plano projektui dėl to, kad jis neatitinka šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų reikalavimų) teismas gali patvirtinti planą, atsižvelgdamas į bankroto administratoriaus išvadą ir įvertinęs nemokaus fizinio asmens bei jo kreditorių teises ir teisėtus interesus. Taigi, bankroto administratoriaus išvada yra svarbus fizinio asmens bankroto proceso dokumentas, teismui vertinant plano įgyvendinimo galimybes, turintis nemažą reikšmę tolimesniam fizinio asmens bankroto proceso veiksmingumui užtikrinti. Nuo plano įgyvendinimo galimybių priklauso fizinio asmens bankroto sėkmė – kreditorių reikalavimų tenkinimas bei fizinio asmens mokumo atstatymas. Pagal galiojančias FABĮ nuostatas plano projektą rengia pats fizinis asmuo, o bankroto administratorius turi teisę jam padėti rengiant plano projektą (FABĮ 8 ir 12 straipsniai). Jei bankroto administratorius padeda fiziniam asmeniui parengti plano projektą, keliamas klausimas, ar *bankroto administratorius išlieka objektyvus rengdamas išvadą*, kuria remiasi tiek kreditoriai, tiek teismas. Be to, atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad FABĮ nėra numatyta jokių *reikalavimų išvadai*, išskyrus tai, kad ji turi būti rašytinė. Atsižvelgiant į tai, svarstyta galimybė reglamentuoti, kad bankroto administratorius parengia išvadą, kurioje nurodo, ar pagrįstos plano projekte nurodytos planuojamos gauti lėšos ir kitos plane numatytos priemonės, skirtos fizinio asmens mokumui atkurti ir galimybė įtvirtinti draudimą bankroto administratoriui rengti išvadas plano projektui, jei jis pats suteikė pagalbą fiziniam asmeniui rengiant plano projektą ar jo pakeitimo projektus.

FABĮ įtvirtina, kad bankroto administratorius privalo šaukti kreditorių susirinkimą, kuriam pasiūlo svarstyti galimybę pateikti fiziniam asmeniui pasiūlymus dėl plano patikslinimo ir (ar) kreiptis į teismą dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo tuo atveju, *kai iš fizinio asmens gautos lėšos gerokai viršija plane nustatytus mokėjimus* (FABĮ 12 straipsnio 2 dalies 12 punktas), ir tuo atveju, kai iš fizinio asmens gautų lėšų nepakanka atlikti plane nustatytų mokėjimų (FABĮ 12 straipsnio 2 dalies 11 punktas). Svarstyta, ar pirmuoju atveju yra aišku, kada bankroto administratorius šią pareigą privalo įvykdyti, kadangi sąvoka „gerokai“ FABĮ nėra pateikta. Atsižvelgiant į tai, Departamentas siūlo apsvarstyti galimybę tikslinti FABĮ 12 straipsnio 2 dalies

11 punktą, jį išdėstant taip: „tuo atveju, kai fizinio asmens gautos lėšos viršija likusias plane nustatytas mokėjimų sumas, sušaukia kreditorių susirinkimą ir pasiūlo svarstyti galimybę pateikti fiziniam asmeniui pasiūlymus dėl plano patikslinimo ir (ar) kreiptis į teismą dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo“.

Taikant FABĮ nuostatas, teismai susidūrė su tam tikrais teisinio reguliavimo neaiškumais *dėl fizinio asmens einamųjų mokėjimų*. Pažymėtina, kad FABĮ 23 straipsnio 7 dalis nustato, kad su fizinio asmens bankroto procesu susiję kreditorių sąrašo ir jų reikalavimų patikslinimai (nesumokėti mokesčiai, skola atleistiems darbuotojams, išlaikomiems asmenims ir kiti) tvirtinami teismo nutartimi, iki teismas priima nutartį nutraukti ar sprendimą baigti fizinio asmens bankroto bylą. Pagal FABĮ 23 straipsnio 3 dalį teismas priima ir tvirtina po fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos atsiradusius kreditorių reikalavimus, atsiradusius iš individualios ir (ar) ūkininko veiklos ir (ar) šio įstatymo 17 straipsnio 9 punkte nurodytų skolinių įsipareigojimų (t. y. prisiimtų skolinių įsipareigojimų bankroto procedūroms atlikti nuo teismo nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos, jeigu fizinis asmuo neturi lėšų ar jų nepakanka šio įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 4 punkte nustatytai lėšų sumai sumokėti). Taigi, pagal šiuo metu galiojančias FABĮ nuostatas atrodytų, kad kai kurie naujai po bankroto bylos iškėlimo atsiradę kreditorių reikalavimai turi būti įtraukiami į planą. Teismai pažymi, kad praktikoje gali kilti klausimų dėl fizinių asmenų einamųjų mokėjimų, pavyzdžiui, už buto šildymą, nevykdymo jų bankroto procedūros metu, *nėra aiški naujų kreditorinių reikalavimų įtraukimo į planą procedūra*, t. y. kas kiek laiko būtų galima į planą įtraukti naujai atsiradusius reikalavimus, taip pat tokios procedūros tikslas ir suderinamumas su FABĮ tikslu kuo greičiau atkurti fizinio asmens mokumą (FABĮ 1 straipsnio 1 dalis), todėl siūlo svarstyti FABĮ įtvirtinti nuostatas, kad tokiais atvejais bankroto byla galėtų būti nutraukiama.

Galiojantis teisinis reguliavimas numato mokesčių mokėjimo klausimus fizinio asmens bankroto proceso metu. FABĮ 6 straipsnio 9 dalis nustato, kad mokesčiai skaičiuojami ir mokami įstatymų nustatyta tvarka, tačiau draudžiamas *nesumokėtų mokesčių išieškojimas ne ginčo tvarka*. Šiomis nuostatomis buvo siekiama užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principą fizinio asmens bankroto proceso metu ir nesuteikti privilegijų vieniems kreditoriams prieš kitus. FABĮ 6 straipsnio 5 dalies 5 punktas numato, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti fizinio asmens bankroto bylą, fizinis asmuo vykdo individualią ir (ar) ūkininko veiklą iki nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos tik turėdamas teismo leidimą, jeigu ši veikla mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius. Individuali ir (ar) ūkininko veikla, kuri nemažina dėl bankroto patiriamų kreditorių nuostolių, turi būti nutraukta. Reikalavimai, atsiradę iš individualios ir (ar) ūkininko veiktos dėl neįvykdytų prievolių ir įsipareigojimų, tvirtinami nutraukus fizinio asmens individualią ir (ar)

ūkininko veiklą ir tenkinami šio įstatymo 29 straipsnyje nustatyta tvarka. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI prie FM), dalyvaudama fizinių asmenų bankroto procesuose kreditoriaus teisėmis, pažymi, kad fizinio asmens pareigos vadovaujantis įstatymais mokėti mokesčius ir kitas privalomas įmokas (ir tokiu būdu nedidinti jau turimų įsiskolinimų) nevykdymas neatitiktų protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principų. Todėl VMI prie FM siūlo panaikinti nuostatą, draudžiančią po fizinio asmens bankroto bylos iškelimo nesumokėtų mokesčių išieškojimą ne ginčo tvarka, o FABĮ 6 straipsnio 5 dalį papildyti nuostata, kad jeigu dėl fizinio asmens vykdomos individualios ir (ar) ūkininko veiktos atsiranda mokesčių bei kitų privalomų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, mokesčiai mokami ir gali būti išieškomi iš lėšų, esančių atskiroje sąskaitoje (sąskaitose) kredito įstaigoje (įstaigose), įstatymų nustatyta tvarka. VMI prie FM nuomone, uždraudus nesumokėtų einamųjų mokesčių išieškojimą ne ginčo tvarka, susidaro situacija, kad mokesčių administratorius įpareigojamas teikti plane nenumatytą pagalbą, tam tikrą laikotarpį taikydamas mokestines lengvatas. VMI prie FM atkreipė dėmesį į tai, kad, apribojus mokesčių administratoriaus teisę išieškoti ne ginčo tvarka dėl bankrutuojančio fizinio asmens vykdomos individualios ir (ar) ūkininko veiklos atsiradusius nesumokėtus mokesčius bei kitas privalomas įmokas, kyla neigiamų pasekmių. Galima rizika, kad tokia pagalba teikiama neteisėtai be mokesčių administratoriaus kai valstybės biudžeto sąskaitą faktiškai finansuojama mokesčių mokėtojo vykdoma individuali veikla, pažeidžiant valstybės pagalbos teikimą ūkio subjektams (šiuo atveju – fiziniams asmenims, vykdančiams individualią veiklą) reglamentuojančių Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas (kai tam tikrais atvejais teikiamos mokestinės lengvatos, nepranešant apie tai Europos Komisijai), galimai iškreipiant konkurenciją tiek šalies viduje, tiek bendrojoje rinkoje. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, VMI prie FM mano, kad tokia įstatyminė nuostata, suteikianti mokesčių administratoriui galimybę išieškoti fizinio asmens bankroto metu atsiradusius nesumokėtus mokesčius, užtikrintų teisėtus valstybės biudžeto interesus, taip pat turėtų ir prevencinį poveikį – drausmintų mokesčių mokėtojus, padėtų išvengti piktnaudžiavimų, atsirandančių dėl galimybės nemokėti einamųjų mokesčių. VSDFV taip pat siūlo nustatyti, kad mokesčių administratoriai galėtų priverstine tvarka išieškoti einamąsias valstybinio socialinio draudimo (toliau - VSD) ir privalomojo sveikatos draudimo (toliau – PSD) įmokas ar kitus einamuosius mokesčius iš bankrutuojančio fizinio asmens sąskaitų kredito įstaigose.

VSDFV pažymi, kad FABĮ 6 straipsnio 5 dalies 5 punkte nustatyta, jog fizinis asmuo vykdo individualią ir (ar) ūkininko veiklą iki nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos tik turėdamas teismo leidimą, jeigu ši veikla mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, tačiau FABĮ nenustato, kokia forma turi būti suteikiamas teismo leidimas ir nėra nustatyta, kokia tvarka turi būti nutraukiama individuali ir (ar) ūkininko veikla, jeigu neturima teismo leidimo. Atsižvelgiant į tai,

pateiktas siūlymas nustatyti, kad teismo *leidimas suteikiamas teismo nutartimi*, o jeigu teismas leidimo nesuteikia, bankroto administratorius privalo išregistruoti individualią ir (ar) ūkininko veiklą ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo teismo nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo dienos.

FABĮ 7 straipsnio 2 dalies 3 punktas nustato, kad fizinio asmens, kuris įstatymų nustatyta tvarka verčiasi individualia ir (ar) ūkininko veikla arba numato verstis individualia ir (ar) ūkininko veikla, plane, be šio straipsnio 1 dalyje nurodytų duomenų, taip pat turi būti nurodyta: individualiai ir (ar) ūkininko veiklai vykdyti skiriamos lėšos. VSDFV teigia, kad praktikoje dažnai plane nebūna nurodoma, kokios lėšos skiriamos einamosioms VSD ir PSD įmokoms bei kitiems einamiesiems mokesčiams mokėti, todėl kyla neaiškumų ir ginčų. Atsižvelgiant į tai, VSDFV siūlo papildyti FABĮ 7 straipsnio 2 dalies 3 punktą nuostata, kad plane turi būti nurodytos individualiai ir (ar) ūkininko veiklai vykdyti skiriamos lėšos, *įskaitant lėšas, skirtas mokėti einamosioms VSD ir PSD įmokoms bei kitiems einamiesiems mokesčiams*.

VMI prie FM siūlo apsvarstyti galimybę numatyti atskirą kreditorių – *valstybės pagalbos teikėjų grupę*, balsuojant dėl plano projekto. Mokesčių administratoriaus nuomone, kreditorių susirinkime dėl pritarimo plano projektui balsuojant grupėse būtų užtikrintas valstybės pagalbos teikimo teisėtumas, kadangi reikiamus sprendimus galėtų priimti valstybės pagalbos teikėjų grupė, įvertinusi teiktinos pagalbos atitikimą nacionalinės bei Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimams.

Vadovaujantis FABĮ 8 straipsnio 3 dalimi, jeigu kreditorių susirinkimas nepritaria plano projektui dėl to, kad jis neatitinka šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų reikalavimų, *plano projektas gali būti tikslinamas* ir pakartotinai teikiamas kreditorių susirinkimui. Jeigu kreditorių susirinkimas nepritaria plano projektui nenurodydamas priežasčių arba dėl priežasčių, nesusijusių su plano projekto tikslinimu pagal šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytus reikalavimus, plano projektas pateikiamas teismui šio straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatyta tvarka. VSDFV nuomone, siekiant teisinio apibrėžtumo, siūlytina pakeisti FABĮ 8 straipsnio 3 dalį, kad tuo atveju, jeigu kreditorių susirinkimas nepritaria plano projektui dėl to, kad jis neatitinka šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų reikalavimų, *plano projektas privalo būti tikslinamas* (vietoje šiuo metu įrašytos formuluotės „gali būti tikslinamas“) ir pakartotinai teikiamas kreditorių susirinkimui.

Šiuo metu galiojantis fizinių asmenų bankroto teisinis reguliavimas nustato, kad plano įgyvendinimo trukmė negali būti ilgesnė negu 5 metai; teismas, kai kreipiamasi į ikiteisminio tyrimo įstaigas dėl fizinio asmens veiksmų, atitinkančių Baudžiamojo kodekso 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsniuose nustatytus požymius, nustatymo, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, gali pratęsti plano įgyvendinimo trukmę iki atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą arba ikiteisminio tyrimo nutraukimo, arba nuosprendžio baudžiamojoje byloje įsiteisėjimo (FABĮ 7 straipsnio

5 dalis). UAB „Būsto paskolų draudimas“ teigimu, praktikoje neretai sutinkami atvejai, kada fizinio asmens kreditorių reikalavimo tenkinimo ir jo mokumo atkūrimo plano įgyvendinimui nustatomas 3 metų terminas, tačiau tai, bendrovės nuomone, pažeidžia FABĮ 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą.

Lietuvos teismų praktikoje iškilo ir kiti teisinio reguliavimo klausimai, susiję su fizinių asmenų bankroto teisiniais santykiais, dėl kurių kasacinis teismas dar nėra pasisakęs konkrečiose civilinėse bylose. Pavyzdžiui, LAT nuomone, iš galiojančio FABĮ nuostatų nėra aišku, *ar, iškelus fizinio asmens bankroto bylą, kiti kreditoriai turi teisę įstoti į fizinio asmens bankroto procesą*, ir, jeigu taip, kokių teisiniu statusu. Kreditorių reikalavimų pateikimą ir jų tvirtinimą nustato FABĮ 23 straipsnis, kurio 1 dalyje nurodyta, kad, teisme iškelus fizinio asmens bankroto bylą, kreditoriai turi teisę per teismo nustatytą laikotarpį pareikšti bankroto administratoriui savo reikalavimus, atsiradusius iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos. FABĮ 23 straipsnio 3 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad teismas taip pat priima ir tvirtina po fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos atsiradusius kreditorių reikalavimus, atsiradusius iš individualios ir (ar) ūkininko veiklos ir (ar) šio įstatymo 17 straipsnio 9 punkte nurodytų skolinių įsipareigojimų. Pagal FABĮ 23 straipsnio 7 dalį su fizinio asmens bankroto procesu susiję kreditorių sąrašo ir jų reikalavimų patikslinimai (nesumokėti mokesčiai, skola atleistiems darbuotojams, išlaikomiems asmenims ir kiti) tvirtinami teismo nutartimi, iki teismas priima nutartį nutraukti ar sprendimą baigti fizinio asmens bankroto bylą. Pastebėta, kad teismų praktika kreditorių įstojimo į fizinio asmens bankroto bylą ir jų reikalavimų tvirtinimo klausimu nėra vieninga. Apeliacine tvarka nagrinėtoje byloje Kauno apygardos teismas nurodė, kad pareiškėjas neprivalėjo įtraukti į bylą suinteresuotais asmenimis visus savo kreditorius, nes kreditoriams buvo pranešta apie pareiškėjo ketinimą kreiptis į teismą, todėl kreditoriams neužkertamas kelias įstoti į bylą savo iniciatyva, pateikiant teismui atitinkamus prašymus (Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2066-413/2014, taip pat žr. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 23 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2S-645-267/2013). Kitoje byloje Klaipėdos apygardos teismas nurodė, kad automatinis visų fizinio asmens kreditorių įtraukimas į bylą nėra numatytas FABĮ, bylos iškėlimu jų teisės nėra tiesiogiai paveikiamos, kreditoriai apie ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo yra informuoti, todėl jiems suteikta galimybė įstoti į bylą jų pareiškimu arba šie asmenys prireikus teismo iniciatyva gali būti įtraukiami dalyvauti byloje suinteresuotais asmenimis bet kurioje proceso stadijoje (CPK 443 straipsnio 3 dalis) (Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-436-730/2014).

LAT nuomone, tobulinant FABĮ būtų galima atsižvelgti į tai, kaip klausimas dėl kreditorių padėties sprendžiamas įmonių bankroto atveju. Pagal ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalį nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo dienos įmonės kreditoriai laikomi turinčias teisinį suinteresuotumą ir turi teisę kreiptis į teismą su prašymu įtraukti juos į bylą trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, teisėmis. Kasacinėje jurisprudencijoje nurodoma, kad, kai teisę inicijuoti bankroto bylos iškėlimą skolininkui įgyvendino kitas asmuo (kreditorius) ir kreditorius iki bankroto bylos iškėlimo reiškia savarankišką reikalavimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jis stoja į bylą kaip trečiasis asmuo, pareiškiantis savarankišką reikalavimą. Tuo atveju, jeigu kreditorius palaiko bankroto bylos iškėlimą, tačiau nereiškia savarankiško reikalavimo iškelti bankroto bylą, kreditorius stoja į bylą kaip trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų ir dalyvaujantis ieškovo pusėje. Prieštaraujantis bankroto bylos iškėlimui kreditorius turėtų dalyvauti kaip trečiasis asmuo atstovo pusėje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2012). Dėl kitų subjektų procesinio statuso civilinėje byloje, kurioje sprendžiamas bankroto bylos iškėlimo klausimas, teismų praktika formuojama ta linkme, kad tam, jog asmuo galėtų dalyvauti bankroto byloje trečiuoju asmeniu, būtina įrodyti pakankamą asmens teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi, neapsiribojant vien teisinio (turtinio) reikalavimo bankroto byloje turėjimu. Pagal kasacinio teismo jurisprudenciją, į bankroto bylą trečiaisiais asmenimis, nepareiškiančiais savarankiškų reikalavimų, teismui konstatavus pakankamą teisinį suinteresuotumą, gali būti įtraukiami įmonės savininkai, akcininkai, laiduotojai ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2008, 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2010, 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2012).

Siekiant užtikrinti tinkamą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą bei skaidrias turto pardavimo procedūras fizinio asmens bankroto proceso metu, FABĮ teisinis reguliavimas nustato *bankroto administratoriaus pareigą parduoti bankrutuojančio fizinio asmens turtą*. FABĮ 27 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad turtą parduoda bankroto administratorius pagal plane nustatytą eiliškumą ir terminus. Teisėjų taryba atkreipė dėmesį, kad praktikoje pasitaiko atvejų, kai prašoma leisti parduoti bankrutuojančio fizinio asmens turto, kuris yra bendras su kitais asmenimis, dalį kartu su kita antstolio iš varžytynių parduodama turto dalimi, priklausančia kitam (ne bankrutuojančiam) asmeniui (pavyzdžiui, buvusiam sutuoktiniui). Manytina, kad tokiu būdu turtą parduoti būtų ne tik ekonomiškai naudingiau, bet ir lengviau rasti turto pirkėją, be to, ir antstolio atlygio procentinė išraiška nuo gautų lėšų iš turto pardavimo galėtų būti mažesnė nei bankroto administratoriaus. Esant dabartiniam teisiniam reglamentavimui, net ir nustačius aukščiau nurodytas

aplinkybes, įstatymas nesuteikia teismui galimybės leisti fizinio asmens, kuriam iškelta bankroto byla, turtą pardavinėti antstoliui, o ne bankroto administratoriui. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, svarstyta dėl FABĮ 27 straipsnio 1 dalies nuostatos, nustatančios, jog turto pardavimą fizinio asmens bankroto proceso metu gali vykdyti tik bankroto administratorius, imperatyvumo.

Pažymėtina, kad UAB „Būsto paskolų draudimas“ taip pat siūlo pakeisti FABĮ 20 straipsnio 1 dalį, nustatant, kad jeigu apie įkeisto turto pardavimą iš varžytinių viešai paskelbta www.varzytines.lt arba išieškotojo sutikimas paimti turtą už skolą antstolio kontoroje gautas iki pareiškimo dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme dienos (arba fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos), *antstolis baigia vykdyti turto pardavimą ar perdavimą išieškotojui* CPK nustatyta tvarka ir, pardavus turtą ar perdavus jį išieškotojui, iš varžytynių gautą pinigų sumą, atskaičius vykdymo išlaidas antstoliui, ar išieškotojui tenkančios turto dalies skirtumą, perveda į bankroto administratoriaus atidarytą depozitinę sąskaitą arba paskirsto gautas lėšas CPK nustatyta tvarka.

Keliamas klausimas ir *dėl bankroto administratoriaus nešališkumo*, dalyvaujant fizinio asmens bankroto proceso turto pardavimo procedūrose. FABĮ 11 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad bankroto administratorius negali būti suinteresuotas bankroto proceso baigtimi. FABĮ nėra nustatyti reikalavimai asmenims siekiantiems tapti fizinio asmens, kuriam iškelta bankroto byla, turto pirkėju ir pirkėjo atstovu, todėl iškilo klausimas, ar reikalingos teisės normos, reglamentuojančios reikalavimus asmenims, kurie negali būti bankrutuojančio fizinio asmens turto pirkėju ir pirkėjo atstovu, ir pateiktas siūlymas apsvarstyti galimybę suvienodinti šiuos reikalavimus su ĮBĮ 11 straipsnio 6 dalies nuostatomis, t. y. nustatyti, kad fizinio asmens bankroto administratorius negalėtų pirkti fizinio asmens turto, atstovauti pirkėjui jį perkant.

Kadangi fiziniai asmenys gali turėti turto, kuris yra bendrosios nuosavybės dalis, FABĮ nustato šio turto naudojimo ir pardavimo tvarką. Vadovaujantis FABĮ 27 straipsnio 7 dalimi, jeigu fiziniam asmeniui priklausanči turto, kuris yra bendras su kitais asmenimis, dalis nenustatyta, bankroto administratorius pasiūlo fiziniam asmeniui, o reikiama atvejais ir bendrosios nuosavybės dalyviams, kreiptis su prašymu į teismą dėl fizinio asmens turto dalies, esančios bendra su kitais asmenimis nuosavybe, nustatymo. Fizinio asmens dalis bendrojoje nuosavybėje nustatoma teismo nutartimi. Nustatydamas nekilnojamojo daikto fizinio asmens dalį, teismas kartu turi nustatyti naudojimosi fiziniam asmeniui priklausančia nekilnojamojo daikto dalimi tvarką. Įsiteisėjus teismo nutarčiai, kuria nustatyta bendra nuosavybe esančio turto fizinio asmens turto dalis, ši fizinio asmens turto dalis perduodama šiame straipsnyje ir šio įstatymo 28 straipsnyje nustatyta tvarka. Teismų teigimu, nors FABĮ galimybė sutuoktiniams bankrutuoti nėra numatyta, Lietuvos teismai priima nagrinėti bendrus sutuoktinių pareiškimus dėl bankroto bylos iškėlimo. Pavyzdžiui, Šiaulių

apygardos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria buvo atsisakyta iškelti bankroto bylą sutuoktiniams, tačiau ne dėl to, kad buvo paduotas bendras sutuoktinių pareiškimas, o nustačius sutuoktinių nesąžiningumą (FABĮ 5 straipsnio 8 dalis 2 punktas) (Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-625-154/2014). Kitoje byloje LAT, sprendamas dėl bankroto bylos iškėlimo sutuoktiniams, pakeitė apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų nutartis, kuriomis buvo atsisakyta pareiškėjams iškelti bankroto bylą ir, nustatęs, kad teismai netinkamai taikė vieną iš atsisakymo iškelti bankroto bylą pagrindų (FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punktas), perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015). Antai civilinėje byloje Klaipėdos apygardos teismas, nustatęs, kad vienam iš sutuoktinių buvo iškelta bankroto byla, paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria buvo patenkintas sutuoktinių prašymas nustatyti jiems lygias dalis į jų bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise priklausantį turtą (darbo užmokestį ir 1/2 dalį buto). Teismas, sprendamas klausimą dėl sutuoktinių dalių vienas į vienas kito darbo užmokestį nustatymo, šioje byloje taip pat nurodė, kad FABĮ nereguliuoja šeimos turto teisinio režimo ir nekeičia CK nustatyto sutuoktinių turtinių santykių reglamentavimo (CK 1.3 str. 2 d.). Taigi akivaizdu, kad bet koku atveju kreditoriai negali reikalauti, kad jų reikalavimai būtų tenkinami ne iš bankrutuojančiam asmeniui, o iš jo sutuoktinei priklausančių lėšų. FABĮ nedraudžia nustatyti fizinio asmens dalies bet kuriame bendrame su kitais asmenimis turte nepriklausomai nuo to, gali tas turtas būti parduotas, ar ne, todėl aptartos skundžiamos teismo nutarties dalies naikinti apeliantės argumentais nėra teisinio pagrindo. Priešingai, darbo užmokesčio padalijimas tarp sutuoktinių tik įneša aiškumo ir teisinio tikrumo, užkirs galimus ginčus šiuo klausimu ateityje (Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1120-524/2014). Taigi, FABĮ nėra reglamentuojamas klausimas, susijęs su sutuoktinių bankroto institutu. Teismai, atsižvelgdami į tai, kad *turto dalijimas bankroto byloje sunkina procesą, kelia klausimą dėl tokios procedūros tikslingumo ir galimybės FABĮ įtvirtinti sutuoktinių bankroto institutą.*

FABĮ nustatyta, kas sudaro fizinio asmens bankroto administravimo išlaidas, kaip jos yra tvirtinamos ir apmokamos. Pagal FABĮ 22 straipsnio 1 dalį bankroto administravimo išlaidas sudaro: išlaidos bankroto procedūros atlikti (turo pardavimo, saugojimo, transporto, ryšių, kanceliariinės ir kitos kreditorių susirinkimo patvirtintos išlaidos) ir atlyginimas bankroto administratoriui. Vadovaujantis FABĮ 22 straipsnio 4 dalimi, *bankroto administratoriaus atlyginimo suma nustatoma pavedimo sutartyje*, sudarytoje tarp fizinio asmens ir bankroto administratoriaus, atsižvelgiant į tai, ar fizinis asmuo vykdo individualią ir (ar) ūkininko veiklą, į

parduodamo fizinio asmens turto (taip pat ir įkeisto) rūšį ir jo kiekį, bankroto procedūrų kiekį ir sudėtingumą. Taigi, teisinis reguliavimas dėl bankroto administratoriaus atlyginimo yra dispozityvus, suteikiantis pavedimo sutarties šalims susitarti dėl bankroto administratoriaus atlyginimo sumos. Nesant aiškių nuostatų dėl bankroto administratoriaus atlyginimo dydžio ir aiškinant šias nuostatas teismų praktikoje, susiduriama su tinkamo atlyginimo bankroto administratoriui dydžio nustatymo problema. Pavyzdžiui, apeliacine tvarka nagrinėtoje byloje Vilniaus apygardos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria bankroto administravimo išlaidoms buvo skirta 10000 Lt, o bankroto administratoriaus atlyginimui buvo nustatytas 20225 Lt dydžio atlyginimas, ir bankroto administratoriaus atlyginimą sumažino iki 4% nuo parduoto turto vertės, o transporto, pašto, kanceliariškos, turto išlaikymo ir kitoms išlaidoms padengti skyrė 2000 Lt (Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1755-262/2014). Kitoje byloje Vilniaus apygardos teismas nurodė, kad bankroto administratoriaus prašomos patvirtinti bankroto administravimo išlaidos, atlyginimas turi būti pagrįstas, atitikti jo vykdomų funkcijų pobūdį, mastą ir bylos sudėtingumą. Patvirtinęs 20972, 97 Lt bankroto administravimo išlaidų sumą, pirmos instancijos teismas neatsižvelgė į tai, kad bankrutuojanti R. L. po bankroto bylos iškelimo individualios ir/ar ūkinės komercinės veiklos nevykdo, vienintelis jos turtas – įkeista namų valda, ji turi viena debitorių, iš kurio skola jau yra priteista, bankroto administratorius neginčija jokių bankrutuojančios R. L. sandorių. Tuo tarpu paties bankroto administratoriaus nurodytas deklaratyvus argumentas dėl įstatymu nustatytų daugybės bankroto administratoriaus pareigų bankroto proceso metu, taip pat aplinkybė, kad jis kartu su bankrutuojančia R. L. yra atsakingas už mokumo atkūrimo plano įgyvendinimą, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, 20972, 97 Lt administravimo išlaidų sumos nepagrindžia (Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1205-340/2014; papildomai žr. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2S-965-524/2014). LAT nuomone, atsižvelgiant į tai, kad bankroto administratoriaus veiksmai bankroto procese yra daugiau mažiau standartiniai, jo *atlyginimo dydis turėtų būti fiksuotas ir nustatytas įstatyme arba poįstatyminiame akte*, o ne nustatomas kiekvienoje konkrečioje byloje pagal vertinamuosius kriterijus. Tai padėtų išvengti nepagrįstos bankroto administratorių diskriminacijos ir pernelyg didelių bankroto administratorių atlyginimų.

Tęsiant bankroto administravimo išlaidų reguliavimo fizinio asmens bankroto proceso metu klausimą, UAB „Būsto paskolų draudimas“, dalyvaudama fizinių asmenų bankroto procesuose kreditoriaus teisėmis, pastebi, kad praktikoje atsiskleidė FABĮ 22 straipsnio 5 dalies trūkumai. FABĮ 22 straipsnio 5 dalis nustato, kad bankroto administravimo išlaidos apmokamos iš fizinio

asmens visų rūšių lėšų (gautų pardavus ir (ar) perdavus fizinio asmens turta, fiziniam asmeniui gražintų skolų, individualios ir (ar) ūkininko veiklos ir kitų fizinio asmens bankroto proceso metu gautų lėšų). Pardavus ar perdavus įkeistą turta, *bankroto administravimo išlaidoms gali būti skiriama ne daugiau kaip 15 procentų gautos lėšų sumos* ar šio turto vertės, išskyrus atvejus, kai įkaito turėtojas, hipotekos kreditorius sutinka kitaip. Bankroto administravimo išlaidos apmokamos pirmiausia. UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, FABĮ nenumato atskiro atlyginimo (taip vadinamo sėkmės mokesčio) bankroto administratoriui už turto pardavimą, todėl toks atlygis turėtų būti laikomas bankroto administratorių skatinanti priemonė, o jo dydžio nustatymas turėtų būti kreditorių susirinkimo prerogatyva. Nors FABĮ 22 straipsnio 2 dalis nustato, kad bankroto administravimo išlaidų sąmatą tvirtina ir keičia kreditorių susirinkimas, tačiau kadangi pagal FABĮ 7 straipsnio 1 dalies 7 punktą bankroto administravimo išlaidų suma yra sudėtinė mokumo atkūrimo plano dalis, teismas gali patvirtinti planą, atsižvelgdamas į bankroto administratoriaus išvadą ir įvertinęs nemokaus fizinio asmens bei jo kreditorių teises ir teisėtus interesus net tuo atveju, jeigu planui ir nepritarė kreditorių susirinkimas. Todėl kreditorių teisė tvirtinti bankroto administravimo išlaidų sąmatą nėra absoliuti. Tai patvirtina ir teismų praktika (Kauno apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1803-343/2014). Be to, UAB „Būsto paskolų draudimas“ pastebi, kad daugeliu atvejų bankroto administratorius siekia pardavus hipoteka įkeistą turta skirti maksimalią arba artimą maksimaliai įstatymo leistiną sumą (12-15 proc. gautos lėšų sumos ar šio turto vertės). Praktikoje susiklosto situacija, kad kuo hipoteka įkeisto turto vertė/ pardavimo kaina) yra didesnė, tuo bankroto administravimo išlaidų suma, kuri apskaičiuojama kaip tam tikras procentas nuo turto vertės/ pardavimo kainos yra didesnė. UAB „Būsto paskolų draudimas“ vertinimu, turto vertė neturėtų įtakoti bankroto administravimo išlaidų sumos, kurią bankroto administratorius gauna už įkeisto turto pardavimą, kadangi bankroto administratoriaus atliekamos darbų apimtys ir patiriamos sąnaudos kaip taisyklė nepriklauso nuo turto vertės/ pardavimo kainos, o daugiausiai priklauso nuo parduodamo objekto likvidumo ir situacijos rinkoje. Manytina, kad parduoti brangesnį vidutinės klasės turta, kuris kartu yra ir likvidesnis, reikia įdėti netgi mažiau pastangų, negu parduodant mažesnės vertės turta, kuris yra kartu ir mažiau likvidus (pvz., senos statybos, prastos būklės, turta esantį rajonuose ar mažuose miesteliuose). Pastebėta, kad tais atvejais, kai bankroto administratorius administravimo išlaidoms dengti plane nurodo, kad ketina skirti šiek tiek mažesnę procentą nuo sumos, gautos pardavus hipoteka įkeistą turta ar šio turto vertės (pvz. 12 proc.), teismai dažnai tokius bankroto administratoriaus veiksmus traktuoja netgi kaip bankroto administratoriaus geranoriškumą ir nuolaidą kreditoriams, kadangi bankroto administratorius administravimo išlaidoms numato skirti ne maksimalų įstatyme nustatytą procentą nuo gautos lėšų sumos ar turto vertės. Tokiais atvejais teismai patvirtina mokumo atkūrimo planą su

bankroto administratoriaus ir bankrutuojančio fizinio asmens pasiūlyta administravimo išlaidų sąmata, kuriai nepritarė kreditorių susirinkimas, atmesdami kreditorių nurodomus argumentus dėl administravimo išlaidų sąmatos nepagrįstumo objektyviais veiksmais ir sąnaudomis (Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1174-259/2014). UAB „Būsto paskolų draudimas“ teigimu, teismai, vertindami, ar administravimo išlaidų dydis, apmokamas iš lėšų, gautų pardavus hipoteka įkeistą turtą, yra protingas, dažniausiai atsižvelgia tik į bankroto administravimo išlaidų sąmatoje nurodyto procento dydį, tačiau ne į tai, kokio dydžio pinigų suma bus sumokėta bankroto administratoriui pardavus/ perėmus turtą už tam tikrą kainą/ vertę, t. y. teismai nevertina, kokią piniginę išraišką sudarys tam tikro dydžio procentinis atlygis, skiriamas bankroto administravimo išlaidoms dengti iš lėšų, gautų pardavus įkeistą turtą. Be to, tuo atveju, kai yra pasiūlytos kelios bankroto administratorių, atitinkančių reikalavimus, kandidatūros, teismai kaip taisyklė bankroto administratoriumi fizinio asmens bankroto procese skiria tą asmenį, kuris pasiūlo mažiausią bankroto administravimo išlaidų sąmatą nuo teismo nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos, tačiau neatsižvelgia ir nevertina, kokią bankroto administravimo išlaidų sumą konkretus bankroto administratorius paprašys apmokėti fizinio asmens ir/ar hipotekos kreditorių už visą fizinio asmens bankroto bylos administravimo procesą, t. y. koks bus bankroto administravimo išlaidų dydis plano įgyvendinimo laikotarpiu. UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, dėl to pagrindinė bankroto administravimo išlaidų dalis teismui renkantis ir skiriant bankroto administratorių lieka neįvertinta ir, esant dabartiniam FABĮ 22 straipsnio 5 dalyje nustatytam reglamentavimui, sudaromos galimybės bankroto administratoriams elgtis nesąžiningai, pradžioje teismui nurodant sąlyginai mažą administravimo išlaidų sumą, o ateityje piktnaudžiauti ir pažeisti bankrutuojančio fizinio asmens bei hipotekos kreditoriaus teisėtus interesus, kai, tvirtinant bankroto administravimo išlaidų sąmatą, reikalaujama nepagrįsto dydžio suma už įkeisto turto pardavimą. Taip pat UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, tam tikrų suinteresuotų asmenų elgesys yra įtakotas atlygio už skolininkų hipoteka įkeisto turto pardavimą fizinio asmens bankroto proceso metu dydžio ir šia prasme FABĮ nuostatomis yra naudojamosi nesąžiningai: teismui priėmus fizinio asmens pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo ir nutartį išsiuntus antstoliams, šie privalo stabdyti fizinio asmens turto realizavimą ir išieškojimą (FABĮ 5 straipsnio 6 dalis, 20 straipsnio 1 dalis). Manytina, kad pagal galiojantį teisinį reguliavimą, antstolis, atlikęs visus pasirengimo parduoti turtą veiksmus, privalo sustabdyti varžytines ir, tuo atveju, jeigu fizinio asmens bankroto byla iškeliamą, turto parduoti dažniausiai nebegali, o bankroto administratorius už to paties turto, kurį jau buvo pasiruošta parduoti, realizavimo veiksmus gauna iki kelių kartų didesnę atlygį (ir pasidengia išlaidas), nei pagal kitus teisės aktus būtų gavęs antstolis. Be to, UAB „Būsto paskolų draudimas“

nuomone, šiame punkte aprašyti procesai ir nesąžiningas naudojimas teisės aktų nuostatomis pažeidžia hipotekos kreditorių teises ir dėl to, kad pinigų iš įkeisto turto pardavimo ar dėl jo perdavimo hipotekos kreditoriui, atgavimo terminas yra nukeliamas 12-18 mėn. Teigiama, kad praktikoje bankroto administratoriai FABĮ 22 straipsnio 5 dalyje nurodytą iki 15 proc. dydį, kurį įstatymas leidžia skirti bankroto administravimo išlaidoms dengti, pardavus/ perėmus hipoteka įkeistą turtą, traktuoja kaip bankroto administratoriaus atlyginimo už įkeisto turto pardavimą sumą. UAB „Būsto paskolų draudimas“ pažymi, kad rinkoje nekilnojamojo turto pardavimo tarpininkai už tarpininkavimą parduodant turtą prašo nuo 2,5 iki 5 proc. sandorio kainos atlygio. Be to, antstoliai atlieka hipoteka įkeisto turto pardavimą CPK nustatyta vykdymo proceso tvarka, o jų atlyginimo dydį reglamentuoja Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija. Minėtos instrukcijos 50 punkte įtvirtinti atlyginimo antstoliui dydžiai, kurie priklauso jam už tam tikro dydžio sumos išieškojimą, tame tarpe ir iš įkeisto turto pardavimo ar dėl jo perdavimo. Atkreiptinas dėmesys, kad procentinis dydis, kuris skiriamas antstolio atlyginimui, priklauso nuo išieškotos sumos dydžio ir atitinkamai mažėja kai išieškoma didesnė skolos suma. Tiek antstolio, tiek bankroto administratoriaus veiksmai, susiję su įkeisto turto pardavimu, iš esmės yra tapatūs, todėl, UAB „Būsto paskolų draudimas“ nuomone, FABĮ neturėtų sudaryti galimybių bankroto administratoriui gauti iki keturių kartų didesnę sumą nei atlygis, kurį gautų antstolis už analogiško turto pardavimo veiksmus. Apibendrinamas administravimo išlaidų klausimą, UAB „Būsto paskolų draudimas“ pažymi, kad pagrindinis tokių išlaidų ir atlyginimo nustatymo principas turėtų būti teisingumo ir protingumo kriterijus atitinkantis bankroto administratoriaus patirtų sąnaudų atlyginimas. Būtina įvertinti galimas bankroto administratoriaus sąnaudas vykdant bankroto procesą ir FABĮ ar Vyriausybės nutarimu *nustatyti kainodaros principus ir administravimo išlaidų bei atlyginimo nustatymo taisykles*. Be to, UAB „Būsto paskolų draudimas“ siūlo, kad FABĮ 22 straipsnio 5 dalyje ar kitu teisės aktu būtų nustatyta, jog pardavus ar perdavus įkeistą turtą, bankroto administravimo išlaidoms gali būti skiriama ne daugiau kaip 15 proc. gautos lėšų sumos ar šio turto vertės, kai gauta suma ar turto vertė yra iki 7.500 €, arba 10 proc. gautos lėšų sumos ar šio turto vertės, kai gauta suma ar turto vertė yra iki 15.000 €, arba ne daugiau kaip 8 proc. gautos lėšų sumos ar šio turto vertės, kai gauta suma ar turto vertė viršija 15.000 € ir yra iki 30.000 €, ir ne daugiau kaip 5 proc. gautos lėšų sumos ar šio turto vertės, kai gauta lėšų suma ar turto vertė viršija 30.000 €, išskyrus atvejus, kai įkaito turėtojas, hipotekos kreditorius sutinka kitaip.

Siekiant subalansuotai tenkinti visų kreditorių reikalavimus, FABĮ nustato kreditorių reikalavimų tenkinimo taisykles. Pagal FABĮ 29 straipsnio 3 dalį, pirmąja eile tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais (įskaitant gyventojų pajamų mokestį, VSD ir PSD įmokas);

reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, ar mirties, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe ir piniginės lėšos vaikui (įvaikiui) išlaikyti (alimentai). VSDFV nuomone, pagal šiuo metu galiojančią FABĮ 29 straipsnio 3 dalies formuluotę pirmąja eile tenkinama tik ta VSD ir PSD įmokų dalis, kurią moka pas bankrutuojantį ar bankrutavusį fizinį asmenį dirbantys apdraustieji asmenys, tačiau nėra nustatyta pirmosios eilės tai VSD ir PSD įmokų daliai, kurią už apdraustuosius asmenis, dirbančius pas bankrutuojantį ar bankrutavusį fizinį asmenį, moka draudėjas. Toks vieno kreditoriaus – Valstybinio socialinio draudimo fondo teritorinių skyrių reikalavimų tenkinimo eiliškumo išskaidymas į skirtingas eiles, VSDFV nuomone, yra nepagrįstas, manytina, kad visi Valstybinio socialinio draudimo fondo teritorinių skyrių reikalavimai dėl išieškojimo į Valstybinio socialinio draudimo fondą turėtų būti tenkinami viena eile. VSDFV siūlo papildyti FABĮ 29 straipsnio 3 dalį, nustatant, kad *pirmąja eile tenkinami ir reikalavimai dėl mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą dėl VSD bei PSD įmokų.*

Kitas su kreditorių interesais susijęs FABĮ taikymo klausimas yra, *ar gali būti reiškiama po bankroto bylos užbaigimo kreditorių reikalavimai, nepareikšti fizinio asmens bankroto procese.* FABĮ nustato, kad teisme iškėlus fizinio asmens bankroto bylą, kreditoriai turi teisę per teismo nustatytą laikotarpį pareikšti bankroto administratoriui savo reikalavimus, atsiradusius iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos (FABĮ 23 straipsnio 1 dalis). Pagal FABĮ 23 straipsnio 3 dalį teismas priima ir tvirtina iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos atsiradusius kreditorių reikalavimus, kurie buvo pateikti tiesiogiai teismui praleidus šio straipsnio 1 dalyje nustatytą reikalavimų pateikimo bankroto administratoriui terminą, jeigu teismas termino praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis ir reikalavimus pagrįstais. Teismas taip pat priima ir tvirtina po fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos atsiradusius kreditorių reikalavimus, atsiradusius iš individualios ir (ar) ūkininko veiklos ir (ar) šio įstatymo 17 straipsnio 9 punkte nurodytų skolinių įsipareigojimų. Vadovaujantis FABĮ 29 straipsnio 7 dalimi, plane numatyti likę nepatenkinti kreditorių reikalavimai, tarp jų įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrintų kreditorių reikalavimai, baigus fizinio asmens bankroto procesą, išskyrus šio įstatymo 30 straipsnio 3 dalies 2 punkte nurodytą atvejį (teismas priima sprendimą baigti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu bankroto administratorius pateikia teismui dokumentus, patvirtinančius, kad fizini asmuo gali ir galės ateityje įvykdyti skolinius įsipareigojimus), nurašomi, išskyrus reikalavimus dėl žalos atlyginimo dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, ar mirties ir piniginių lėšų vaikui (įvaikiui) išlaikyti (alimentų) bei reikalavimus, kurie kyla iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus administracinius teisės pažeidimus arba nusikalstamas veikas. Kitų nuostatų dėl kreditorių reikalavimų po bankroto bylos užbaigimo FABĮ nenustato. LAT siūlo tokius atvejus reglamentuoti FABĮ. Taip pat LAT nuomone, iš minėtų FABĮ

nuostatų dėl plane numatytų likusių nepatenkintų kreditorių reikalavimų nurašymo nėra aiški tokios procedūros įtaka laiduotojams ir svetimo daikto hipotekos davėjams. Lietuvos teismai dažnai susiduria su situacijomis, kai fiziniams asmenims laiduoja už kitų subjektų (su jais susijusių ir finansinių sunkumų turinčių įmonių, artimų giminaičių ir kt.), prievole, tačiau nesugebėdami įvykdyti skolinių įsipareigojimų, inicijuoja sau bankroto bylą. Pavyzdžiui, apeliacine tvarka nagrinėtoje civilinėje byloje Vilniaus apygardos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria fiziniam asmeniui buvo iškelta bankroto byla, nustačius, kad fizinis asmuo laidavo už jo įmonei banko suteiktą paskolą, tačiau susiklosčius ekonominei krizei, įmonė nebegalėjo vykdyti savo įsipareigojimų, todėl bankas nukreipė išieškojimą į ją (Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1819-798/2014). Esant tikimybei, kad banko reikalavimas, užtikrintas fizinio asmens laidavimu, šioje byloje galiausiai liks nepatenkintas, kyla klausimas dėl FABĮ 29 straipsnio 7 dalies nuostatų taikymo galimybės. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, teismų atstovai siūlo tokius atvejus aiškiai reglamentuoti FABĮ, nepaliekant jų aiškinimo teisminei praktikai.

VSDFV atkreipė dėmesį, kad galiojantis FABĮ nereglamentuoja, kaip turi būti vykdomas *išieškojimas iš neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens* (individualios įmonės arba ūkinės bendrijos) tais atvejais, kai bankrutuojantis fizinis asmuo yra neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyvis, o neribotos civilinės atsakomybės juridiniam asmeniui, kurio dalyvis yra fizinis asmuo, bankroto byla nėra iškelta. VSDFV siūlo nustatyti, kad fizinio asmens bankroto byloje kreditoriai turi teisę pareikšti bankroto administratoriui ir reikalavimus dėl neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, kurio dalyvis yra bankrutuojantis fizinis asmuo, prievolių. Taip pat siūloma nustatyti, kad jeigu, pasibaigus fizinio asmens bankroto bylai, lieka fizinio asmens bankroto proceso metu nepatenkintų reikalavimų dėl neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens prievolių, šių prievolių išieškojimas gali būti vykdomas iš neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens.

Pažymėtina, kad, rengiant FABĮ, buvo siekiama užtikrinti bankrutuojančio *fizinio asmens bankroto viešinimą*, nes skelbimas viešai apie fizinio asmens bankroto bylos iškėlimą yra ypatingai svarbus, siekiant apsaugoti visų suinteresuotų asmenų interesus, užtikrinti vienodas galimybes visiems kreditoriams susipažinti su informacija apie fizinio asmens bankroto bylos iškėlimą ir ginti savo teises, dalyvaujant fizinių asmenų bankroto procesuose. Taigi, FABĮ 31 straipsnio 2 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad šio įstatymo 13 straipsnio 9 dalyje nurodytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos interneto svetainėje skelbiami šie duomenys: fizinio asmens, kuriam iškelta bankroto byla, vardas ir pavardė; teismo, nagrinėjančio fizinio asmens bankroto bylą, pavadinimas, teismo nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą priėmimo ir įsiteisėjimo data,

teismo nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo data; bankroto administratoriaus, kai bankroto administratorius fizinis asmuo, – darbo vietos adresas, vardas, pavardė ir duomenys ryšiams palaikyti, kai bankroto administratorius juridinis asmuo arba juridinio asmens padalinys (filialas), – buveinės adresas, pavadinimas, vadovo vardas, pavardė ir duomenys ryšiams palaikyti; fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo diena (teismo nutarties nutraukti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo diena); fizinio asmens bankroto proceso baigimo diena (teismo sprendimo baigti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo diena). Departamento teigimu, praktikoje pasitaiko atveju, kai fizinio asmens bankroto bylos asmenims, kurių vardas ir pavardė identiškos. Be to, pasitaiko asmenų, kuriems nėra iškelta bankroto byla, bet tokią pačią pavardę ir vardą turinčiam asmeniui yra iškelta fizinio asmens bankroto byla, ir, jiems kreipiantis į kredito įstaigą, šie turi gauti iš Departamento patvirtinimą, kad jiems nėra iškelta fizinio asmens bankroto byla, tačiau Departamentas nėra įgaliotas išduoti pažymą apie asmens nemokumą. 2015 m. gegužės 20 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (nauja redakcija) (taikomas nuo 2017 m. birželio 26 d.), kurio 24 straipsnyje, be kita ko, nurodyti skelbtini duomenys apie fizinio asmens bankroto bylą (jei skolininkas yra fizinis asmuo, nepriklausomai nuo to, ar jis vykdo savarankišką ūkinę komercinę ar profesinę veiklą, – skolininko vardas, pavardė, registracijos numeris, jei toks yra, ir pašto adresas arba, kai adresas yra saugomi duomenys, – skolininko gimimo vieta ir data (f)). Atsižvelgiant į tai, siūloma apsvarstyti galimybę papildyti FABĮ 31 straipsnio 2 dalį šiais Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos interneto svetainėje skelbiamais duomenimis: fizinio asmens gimimo vieta ir data, fizinio asmens bankroto bylos numeriu. Be to, FABĮ 31 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad FABĮ 31 straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija skelbiama 10 metų nuo fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo ar baigimo dienos. Kadangi duomenys apie asmenis turi būti skelbiami pakankamai ilgą laikotarpį, kurio metu fizinio asmens vardas ir (ar) pavardė gali būti pakeista, siekiant užtikrinti teisingos ir aktualios informacijos skelbimą, siūloma apsvarstyti galimybę FABĮ įtvirtinti pareigą fiziniam asmeniui, po fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo ar baigimo teikti informaciją apie savo vardo ir (ar) pavardės pasikeitimą Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotai institucijai Vyriausybės nustatyta tvarka.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Rengiant FABĮ projektą, buvo manoma, kad per metus galėtų būti iškeliami iki vieno tūkstančio fizinių asmenų bankroto bylų. Analizuojant Departamento fizinių asmenų bankroto procesų duomenis (2015 m. gruodžio 17 d.), nuo 2013 m. kovo 1 d. iki 2015 m. lapkričio 30 d. Lietuvoje iškelta 862 fizinių asmenų bankroto bylos, iš jų 38 bylos buvo nutrauktos, 17 bankroto procesų baigta (iš jų – 13 atvejų, kai planas įgyvendintas, 1 atvejis, kai fizinis asmuo patenkino visų

teismo patvirtintų kreditorių reikalavimus anksčiau, nei nustatyta plane, 1 atvejis, kai nustatyta, kad fizinis asmuo gali ir galės ateityje įvykdyti skolinius įsipareigojimus ir 2 atvejai, kai visi kreditoriai atsisakė savo reikalavimų ir teismas priėmė nutartį priimti atsisakymus). 2013 m. iškelta 118 fizinių asmenų bankroto bylų, 2014 m. – 365, o 2015 m. sausio – lapkričio mėn. – 379 (13,8 proc. daugiau nei atitinkamu praėjusių metų laikotarpiu).

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad fiziniai asmenys vis dažniau naudojami bankroto institutu, spręsdami savo finansines problemas. Taigi, fizinių asmenų bankroto teisinis reguliavimas paliečia vis daugiau visuomeninių santykių subjektų, todėl yra reikalingas tiek šalies socialinės aplinkos, tiek ir verslo sąlygų bei verslo plėtros gerinimo kontekste.

Iš esmės fizinių asmenų bankroto teisinio reguliavimo tikslai yra pasiekti: t. y. yra nustatyti fizinių asmenų nemokumo atkūrimo principai ir kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka. Tačiau, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus teisinio reguliavimo padarinius, darytina išvada, kad fizinių asmenų bankroto teisinis reguliavimas nėra pakankamas, ypatingai siekiant išlaikyti teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą, todėl turėtų būti numatomos papildomos teisinio reguliavimo priemonės, siekiant efektyvinti fizinių asmenų bankroto procesą ir užtikrinti tinkamą tiek skolininko, tiek jo kreditorių interesų gynimą.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti:

Atsižvelgiant į faktinius teisinio reguliavimo padarinius ir jų įvertinimą, siūlytina peržiūrėti ir svarstyti galimybę keisti šias FABĮ nuostatas:

1) *Dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo.* Siekiant geriau apsaugoti kreditorių teises ir interesus, siūlytina FABĮ nustatyti aiškesnes nuostatas dėl kreditorių informavimo apie iškeltą fizinio asmens bankroto bylą. Siūlymui viešai paskelbti, kitaip pranešti kreditoriui (kreditoriams), viešu paskelbimu taip pat laikant informacijos paskelbimą Departamento interneto svetainėje, kaip nustatyta ĮBĮ, siūlytina nepritarti, nes ĮBĮ pakeitimo projekte numatoma šių nuostatų atsisakyti. Siūlymui FABĮ įtvirtinti imperatyvią nuostatą, kad pareiškėjas privalo pateikti teismui pažymas apie visose Lietuvoje veikiančiose kredito įstaigose esančias pareiškėjo sąskaitas ir jų detalius išrašus už 3 metų laikotarpį, siūlytina nepritarti, kaip nepagrįstai administracinę naštą didinančioms nuostatoms. Manytina, kad FABĮ nustatytų fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindų dėl fizinio asmens nesąžiningų veiksmų pakanka, siekiant užtikrinti teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą. Pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatas, paaiškėjęs, kad fizinis asmuo pateikė neteisingą informaciją apie savo turtą, pajamas, įsipareigojimus, nemokumo priežastis ar kita ir dėl to plane numatytos priemonės gali būti neįvykdytos, teismas priima nutartį nutraukti fizinio asmens bankroto bylą – taigi, FABĮ numato fizinio asmens atsakomybę už pateiktą neteisingą informaciją. Žyminio mokesčio už pareiškimą dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimą

nustatymui siūlytina nepritarti, laikantis nemokumo teisinio reguliavimo nuoseklumo. Be to, manytina, kad taip būtų sudarytos nepalankios sąlygos ir taip sunkioje materialinėje padėtyje atsidūrusiems fiziniams asmenims atkurti mokumą, todėl prieštarautų FABĮ tikslams. Kitos FABĮ nuostatos dėl fizinio asmens bankroto bylos iškelimo ar nutraukimo dėl fizinio asmens nesąžiningų veiksmų iš esmės buvo peržiūrėtos, rengiant FABĮ pakeitimo įstatymo projektą, tačiau tikslinga būtų dar kartą peržiūrėti teisinį reguliavimą, siekiant užkirsti kelią fizinio asmens piktnaudžiavimui procesinėmis teisėmis.

2) *Dėl procesinių terminų.* Siekiant tinkamai realizuoti civilinio proceso tikslus ir išsiaiškinti esmines faktines aplinkybes, siūlytina peržiūrėti FABĮ nuostatas, kad nebūtų ribojama teismo teisė pratęsti dėl svarbių priežasčių pasirengimo nagrinėti fizinio asmens bankroto bylą teisme terminą, taip pat siūlytina peržiūrėti plano projekto pateikimo teismui terminus.

3) *Dėl plano rengimo ir tikslinimo.* Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir bankroto procedūrų veiksmingumo, siūlytina FABĮ nustatyti, kad fiziniam asmeniui ir (ar) teisės aktų nustatyta tvarka jo išlaikomų asmenų būtiniesiems poreikiams tenkinti nustatoma lėšų suma negalėtų viršyti fizinio asmens gaunamų pajamų sumos. Taip pat siūloma papildyti FABĮ nuostatas, nustatant, kad plane turi būti nurodytos individualiai ir (ar) ūkininko veiklai vykdyti skiriamos lėšos, įskaitant lėšas, skirtas mokėti einamosioms VSD ir PSD įmokoms bei kitiems einamiesiems mokesčiams, kartu siūloma patikslinti teismo leidimo vykdyti individualią ir (ar) ūkininko veiklą sąvoką. Atsižvelgiant į pateiktą nuomonę, kad 3 metų plano įgyvendinimo trukmė pažeidžia teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą, atkreipiamas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimas 2015 m. gruodžio 22 d. pritarė Fizinių asmenų bankroto įstatymo Nr. XI-2000 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 17, 19, 25, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui (Nr. XIIP-3691(3)), kuriame numatoma 3 metų plano įgyvendinimo trukmė. Svarstyta galimybė aiškiau reglamentuoti reikalavimus bankroto administratorius rengiamai išvadai dėl plano įgyvendinimo galimybių. Pasiūlymui drausti bankroto administratoriui rengti išvadas plano projektui, jei jis pats suteikė pagalbą fiziniam asmeniui rengiant plano projektą ar jo pakeitimo projektus, siūlytina nepritarti, nes neaišku, kas tokiu atveju turėtų rengti išvadą, kuri reikalinga teismui vertinant plano įgyvendinimo galimybes, o nustatyti pareigą kitam subjektui rengti išvadą netikslinga, siekiant nedidinti administravimo išlaidų. Tikslinga peržiūrėti kreditorių grupes, kreditoriams balsuojant dėl plano projekto, atsižvelgiant į siūlymą nustatyti valstybės pagalbos tiekėjų grupę, bendrą nemokumo teisinį reguliavimą ir jo tikslus bei valstybės interesus. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir fizinio asmens bankroto proceso veiksmingumo, siūloma nustatyti, kad tuo atveju, jeigu kreditorių susirinkimas nepitaria plano projektui dėl to, kad jis neatitinka FABĮ 7 straipsnyje nustatytų reikalavimų, plano projektas privalo būti tikslinamas ir pakartotinai teikiamas kreditorių

susirinkimui. Svarstyta nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų sudaryta galimybė bankrutuojančiam asmeniui patikslinti planą pačiam arba leisti tai daryti teismui savo iniciatyva, kai nekeičiama plano esmė. Svarstyta galimybė aiškiau reglamentuoti tuos atvejus, kada bankroto administratorius turi sušaukti kreditorių susirinkimą dėl plano patikslinimo, jeigu fizinio asmens gautos lėšos „gerokai“ viršija plane nustatytus mokėjimus, nustatant aiškią ribą. Siūlytina peržiūrėti FABĮ nuostatas dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo fizinio asmens einamųjų mokėjimų nevykdymo kontekste, nepritariant nesumokėtų mokesčių išieškojimui ne ginčo tvarka, nes tai prieštarautų fizinio asmens bankroto esmei ir kreditorių lygiateisiškumo principui.

4) *Dėl kreditorių įstojimo į bylą.* Siūlytina, laikantis nemokumo procesų teisinio reguliavimo nuoseklumo ir teisinio aiškumo principų, FABĮ nustatyti, kad nuo pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą priėmimo dienos kreditoriai laikomi turinčias teisinį suinteresuotumą ir turi teisę kreiptis į teismą su prašymu įtraukti juos į bylą trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, teisėmis.

5) *Dėl turto pardavimo.* Siūlytina peržiūrėti FABĮ nuostatas, siekiant užtikrinti sklandžias bankrutuojančio fizinio asmens turto pardavimo procedūras, numatant galimybę parduoti dalį turto, esančio bendrojoje jungtinėje nuosavybėje, kartu su kita antstolio iš varžytynių parduodama turto dalimi. Siūlymui nustatyti, kad, jeigu apie įkeisto turto pardavimą iš varžytynių viešai paskelbta www.varzytines.lt arba išieškotojo sutikimas paimiti turtą už skolą antstolio kontoroje gautas iki pareiškimo dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme dienos (arba fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo dienos), antstolis baigia vykdyti turto pardavimą ar perdavimą išieškotojui CPK nustatyta tvarka, siūloma nepritarti, nes iš esmės galimybė baigti pradėtas vykdymo veiksmų procedūras FABĮ yra numatyta (FABĮ 20 straipsnio 1 dalis). Siūlymui nustatyti, kad fizinio asmens bankroto administratorius negalėtų pirkti fizinio asmens turto, atstovauti pirkėjui jį perkant, siūloma nepritarti, nes iš esmės turto pardavimo kainą (turinčią didžiausią įtaką bankroto turto masei) nustato plane pats fizinis asmuo, vėliau ją tvirtina kreditorių susirinkimas, ir jeigu turtas parduodamas už mažesnę kainą, negu numatyta plane, būtinas fizinio asmens rašytinis sutikimas (FABĮ 27 straipsnio 1 dalis), o turto pirkėjo (ne)šališkumas fizinio asmens bankroto procese iš esmės nėra svarbus. Be to, pagal FABĮ 27 straipsnio 4 dalį, turtą parduodant varžytynėse, iki varžytynių pradžios fizinis asmuo gali surasti ir pasiūlyti bankroto administratoriui turto pirkėją, kaip numatyta ir CPK, atliekant vykdymo proceso veiksmus.

6) *Dėl sutuoktinių bankroto instituto.* Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir fizinio asmens bankroto proceso veiksmingumo, siūlytina peržiūrėti FABĮ nustatytą reguliavimą, svarstant galimybę įtvirtinti sutuoktinių bankroto institutą.

7) *Dėl administratoriaus atlyginimo.* Siūlytina svarstyti galimybę įtvirtinti teisės aktuose bankroto administratoriaus atlyginimo ribas, atsižvelgiant į tai, kad juridinių asmenų bankroto atvejais taip pat turėtų būti nustatyti rekomendaciniai bankroto administratoriaus atlyginimo dydžiai.

8) *Dėl kreditorių reikalavimų tenkinimo po bankroto bylos pabaigos.* Atsižvelgiant į teismų praktikoje iškilusius neaiškumus dėl kreditorių reikalavimų, nepareikštų fizinio asmens bankroto procese, ir jų nurašymo (nėra aiški kreditorių reikalavimų nurašymo procedūros įtaka laiduotojams ir svetimo daikto hipotekos davėjams), siūloma svarstyti galimybę šiuos klausimus reguliuoti FABĮ, nepaliekant jų aiškinimo teisminei praktikai. Manytina, kad, kai neribotos civilinės atsakomybės juridiniam asmeniui, kurio dalyvis yra fizinis asmuo, bankroto byla nėra iškelta, fizinis asmuo galėtų bankrutuoti tik pagal savo prievoles, o išieškojimas iš neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens negalėtų būti FABĮ reguliavimo dalykas. Manoma, kad neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens kreditorių teisės ir interesai yra pakankamai ginami, vykdamas juridinio asmens bankroto procedūras pagal ĮBĮ nuostatas. Be to, pažymėtina, kad pagal ĮBĮ 28 straipsnio 2 dalį, išieškojimas iš neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininko (savininkų) turimo turto, įskaitant ir turta, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, galimas tik tuomet, kai neribotos civilinės atsakomybės įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti ir kreditorių reikalavimams tenkinti. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad siūlymui nustatyti, jog fizinio asmens bankroto byloje kreditoriai turėtų teisę pareikšti bankroto administratoriui ir reikalavimus dėl neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, kurio dalyvis yra bankrutuojantis fizinis asmuo ir kuriam nėra iškelta bankroto byla, prievolių, pritarti netikslinga.

9) *Dėl fizinio asmens bankroto duomenų viešinimo.* Atsižvelgiant į 2015 m. gegužės 20 d. priimto Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų nuostatas, siūlytina tikslinti FABĮ 31 straipsnio 2 dalies nuostatas dėl duomenų apie fizinio asmens bankroto proceso skelbimo, numatant, kad būtų skelbiami ir šie bankrutuojančio fizinio asmens duomenys: fizinio asmens gimimo vieta ir data, fizinio asmens bankroto bylos numeris.

Įmonių teisės ir nemokumo
politikos departamento
Nemokumo politikos skyriaus
vyriausioji specialistė

Asta Misiukienė